

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА

Соціально-педагогічні засади захисту дівчат-підлітків від домашнього
наси́льства

Виконала студентка групи СРб-4
Спеціальності 231 Соціальна
робота
Бурикiна Альона Генадiївна
Керiвник: Мосаєв Ю. В.
Реценент: Коваль В. О.
Нормоконтроль: Бондар П. М.

Запорiжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 82 с., 3 рисунка, 63 джерела, 7 таблиць, 4 додатків.

Об'єкт дослідження: соціально-педагогічна робота з захисту дівчат.

Предмет дослідження: процес захисту дівчат-підлітків від домашнього насильства на соціально-педагогічних засадах.

Мета дослідження: з'ясування особливостей соціально-педагогічних засад захисту дівчат-підлітків від домашнього насильства та вдосконалити їх шляхом розробки та впровадження експериментального циклу навчальних заходів.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз наукової літератури, узагальнення, порівняння та екстраполяція; емпіричні: анкетування, стандартизоване інтерв'ю, тестування за методикою С. Дайхофа, методика визначення рівня агресії Є. Тополова.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: здійснено теоретичний аналіз понять «насильство», «насильство в сім'ї», «домашнє насильство», «соціально-педагогічний захист дівчат від домашнього насильства»; теоретично обґрунтовано зміст, форми і методи роботи соціального педагога з дівчатами-жертвами домашнього насильства.

Практичне значення роботи полягає в розробці програми соціально-педагогічного захисту для дівчат, постраждалих від домашнього насильства і складення рекомендацій з удосконалення діяльності соціального педагога з такою категорією населення.

Галузь використання: заклади та установи соціальної сфери, кризові центри для жінок.

ДІВЧАТА, ЗАХИСТ, НАСИЛЬСТВО, СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗАХИСТ, СОЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що насильство проти жінок, включаючи домашнє, становить одну з найпоширеніших форм порушення прав людини в Європі, що поширюється незалежно від віку, соціального статусу та економічного стану. Згідно з даними Програми розвитку ООН (ПРООН), щорічно в Україні через домашнє насильство гине близько 600 жінок [5].

Проблема домашнього насильства стосовно жінок давно перейшла за межі національних кордонів і має серйозний вплив на благополуччя всіх жінок у світі. За результатами репрезентативних обстежень станом на серпень 2021 року в Україні 67% жінок у віці від 13 років і старше зазнали фізичного, психологічного або сексуального насильства. З початком війни ситуація трохи змінилася: у першому півріччі 2022 року кількість повідомлень про домашнє насильство, надісланих до правоохоронних органів, зменшилася на 27,5% порівняно з відповідним періодом у 2021 році. А от протягом першого півріччя 2023 року правоохоронні органи зафіксували на 40% більше повідомлень про випадки домашнього насильства, ніж за аналогічний період 2022 року [4].

Беручи до уваги такі статистичні дані вважаємо необхідним провести подальше дослідження масштабності проблеми домашнього насильства щодо жінок, а саме дівчат підліткового віку.

Актуальність розглянутої проблематики визначила вибір теми кваліфікаційної роботи у такій редакції: «Соціально-педагогічні засади захисту дівчат-підлітків від домашнього насильства».

Об’єкт дослідження: домашнє насильство щодо дівчат-підлітків.

Предмет дослідження: процес захисту дівчат-підлітків від домашнього насильства на соціально-педагогічних засадах.

Мета дослідження: з'ясування особливостей соціально-педагогічні засад захисту дівчат-підлітків від домашнього насильства та вдосконалити їх шляхом розробки та впровадження експериментального циклу навчальних заходів.

На основі мети та гіпотези були визначені такі **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми соціально-педагогічної діяльності з захисту дівчат підліткового віку від домашнього насильства.
2. Провести емпіричне дослідження рівня насильства в сім'ї у дівчат-підлітків.
3. Розробити цикл соціально-педагогічних занять, спрямованого на захист та зниження рівня домашнього насильства дівчат підліткового віку.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: теоретичні: аналіз наукової літератури, узагальнення, порівняння та екстраполяція; емпіричні: анкетування, стандартизоване інтерв'ю, тестування за методикою С. Дайхофа, методика визначення рівня агресії Є. Тополова.

Методологічною основою дослідження вибрано компетентнісний підхід до захисту від домашнього насильства, викладений у працях таких вчених, як: В. Вітвицька, В. Горбова, Н. Ліщук, А. Блага, Л. Наконечна, А. Шинкарук, Т. Веретенко, Л. Завадська, Н. Рудкевич та ін. Прояви домашнього насильства, соціальну роботу з жертвами домашнього насильства також вивчали Т. Журавль, І. Зверева, О. Мельниченко, Н. Прокопенко та ін.

Наукова новизна дослідження полягає детальному вивченні поняття «домашнє насильство» на основі аналізу різних підходів науковців до трактування цього феномену, у встановленні найсуттєвішого впливу на виникнення факторів прояву насильства в сім'ї по відношенню до дівчат підліткового віку та формування системи методів щодо їх запобігання, зниження негативних наслідків у разі діагностування домашнього насильства.

Практична значущість дослідження полягає у розробці спеціального циклу програм соціально-педагогічного захисту для дівчат підліткового віку,

постраждалих від домашнього насильства і складення рекомендацій з удосконалення діяльності соціального педагога з такою категорією населення.

Експериментальною базою дослідження визначено Комунальний заклад освіти «Навчально-виховний комплекс № 12 Дніпровської міської ради.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.).

Публікації Бурикіна А. Особливості профілактики гендерно зумовленого насильства над дівчатами підлітками. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2024.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 82 сторінки. Додатки викладено на 10 сторінках. Список використаної літератури складає 63 джерела.

ВИСНОВКИ

Результати нашого теоретичного дослідження підтвердили досягнення поставленої мети та розв'язання поставлених завдань і послужили основою для наступних висновків.

Під час теоретичного аналізу проблеми було встановлено, що насильство над жінками має міжнародне визнання як прояв дискримінації та порушення прав людини. Домашнє насильство визначається як будь-які свідомі дії фізичного, психологічного, сексуального або економічного характеру, спрямовані одним членом сім'ї проти іншого, які порушують права та свободи члена сім'ї як особи та громадянина. Класифікація домашнього насильства стосовно дівчат включає такі критерії, як: час вчинення, тривалість, активність дій, безпосередність застосування насильства, поведінкові аспекти кривдника та його рольовий статус.

Виявлено, що соціально-педагогічний захист дівчат від домашнього насильства є одним із головних аспектів професійної діяльності соціального педагога. Цей захист орієнтований на комплексні заходи соціально-педагогічної роботи, спрямованої на профілактику порушень прав дівчат у родині, захист їхніх прав у разі виявлення таких порушень, підготовку дівчат до життя в правовому суспільстві та їхню реабілітацію від насильницьких вчинків.

Зміст роботи з соціально-педагогічного захисту дівчат від домашнього насильства може бути розділений на наступні послідовні етапи:

Профілактика сімейного насильства, спрямована на запобігання виникненню насильства у сім'ях.

Робота з сім'ями та окремо з її членами, де враховується сукупність макро- та мікрочинників, які створюють підвищений ризик наявності жорстокої поведінки.

Надання підтримки та допомоги жертвам, свідкам насильства та особам, які перебувають у ситуації ризику стосовно насильства.

Проведення корекційної роботи з кривдниками з метою зміни їхньої агресивної поведінки та попередження подібних випадків насильства у майбутньому.

До основних форм роботи соціального педагога з захисту дівчат від домашнього насильства відносяться індивідуальна і групова робота. Щодо основних методів роботи соціального педагога з дівчатами-жертвами насильства, вони включають педагогічні, соціологічні, психологічні, фінансово-економічні, правові, медико-соціальні методи та організаційні.

З'ясовано, що комплексний аналіз використовуваних форм і методів соціально-педагогічного захисту дівчат від домашнього насильства дозволяє визначити, що окрім державних органів та служб до цього процесу активно долучаються органи місцевого самоврядування, приватні служби чи центри, неурядові організації та громадськість.

Розроблено програму з захисту дівчат від домашнього насильства «Захисти себе сама», яка містить 4 блока та розрахована на дівчат віком від 14 до 15 років. Розроблена програма за потребою може змінювати зміст занять і реалізується за трьома етапами: соціально-психологічна діагностика та планування роботи з дівчатами, основний, завершальний.

На державному рівні важливо звернути увагу на створення програм для кривдників в контексті соціально-педагогічного захисту дівчат, які постраждали від домашнього насильства. Для цього рекомендується розробка та впровадження спеціалізованих навчальних та інформаційних курсів для кривдників з метою освіти щодо негативних наслідків насильства та методів запобігання його в майбутньому. Також важливо стимулювати участь кривдників у програмах реабілітації та розробці спеціалізованих програм для зміни їхньої поведінки та підтримки дівчат-жертв.

Проведене дослідження не охоплює всі аспекти розгляду зазначеної проблеми. У майбутньому рекомендується здійснити порівняльний аналіз соціально-педагогічного захисту дівчат від домашнього насильства в Україні та в провідних країнах світу. Це дозволить виявити ефективні методи та практики роботи з цією категорією населення, які можна було б застосувати в українських умовах. Такий порівняльний аналіз сприятиме підвищенню ефективності програм і заходів соціально-педагогічного захисту дівчат, які потерпіли від домашнього насильства в Україні.